

Policy Paper

**Jean Monnet on EU Climate and Energy
Policies and the Eastern Mediterranean Project**

ΓΡΟΙΛΑΝΔΙΑ: Το Σύγχρονο Γεωπολιτικό Μήλο της Έριδας

***Γιώργος Δημητρακόπουλος**

Για μία ακόμα φορά μέσα σε σχετικά ελάχιστο χρονικό διάστημα ο Αμερικανός Πρόεδρος Ντ. Τραμπ, αναφέρθηκε στην Γροιλανδία και στο έντονο ενδιαφέρον των ΗΠΑ να την αποκτήσουν. " ...Είναι ένα νησί που χρειαζόμαστε από αμυντική και επιθετική άποψη. Πρέπει να την πάρουμε αυτή την τεράστια περιοχή της Αρκτικής..." ανέφερε μεταξύ άλλων ο Αμερικανός Πρόεδρος σε ραδιοφωνική συνέντευξη του, δύο μόλις ημέρες (26.03.2025) πριν την επίσκεψη του Αντιπροέδρου του, Τζι Ντι Βάνς στο νησί.

Οι πριν απο λίγο καιρό παρόμοιες δηλώσεις του κ. Τραμπ, οι οποίες έγιναν παρουσία του Γενικού Γραμματέα του NATO κ. Μαρκ Ρούτε είχαν ξεσηκώσει θύελλα αντιδράσεων τόσο στη Γροιλανδία όσο και στη Δανία συνιστώντας της οποίας παραμένει ως αυτόνομη περιοχή. αν και το 2009 απέκτησε το δικαίωμα να κηρύξει την πλήρη ανεξαρτησία της, δικαίωμα που όμως μέχρι στιγμής δεν έχει ασκήσει.

Όσο παράξενο και φανταστικό μπορεί να φαίνεται αυτή η νησιωτική χώρα το μεγαλύτερο μέρος της οποίας καλύπτεται απο στρώμα πάγου, υπήρξε από αρχαιοτάτων χρόνων " πολύφερονος νύφη". Κατά την προϊστορική περίοδο στο έδαφος της έζησαν και αναπτύχθηκαν πολιτισμικές ομάδες , οι σημαντικότερες απο τις οποίες ήταν η πολιτισμική ομάδα των Σακάκ που αναπτύχθηκε από το 2500 π.Χ ως το 800 π.Χ, και η πολιτισμική ομάδα των Ντόρσετ που απο το 800 π.Χ και μετά αναπτύχθηκε στις παράκτιες περιοχές της Γροιλανδίας και κατάφερε να επιζήσει ως την εμφάνιση μιας νέας πολιτισμικής ομάδας γνωστής ως πολιτισμική ομάδα της Θούλης τα μέλη της οποίας εντοπίζονται αρχικά, περί το 1000 μ.Χ στη Αλάσκα και μεταναστεύουν στη Γροιλανδία περί το 1300 μ.Χ. φέρνοντας μαζί τους καινοτόμες ιδέες όπως η χρήση ελκήθρων που σύρονται απο σκύλους και η χρήση των καμακιών στο ψάρεμα.

Στη Γροιλανδία αναφέρεται και ο γνωστός αρχαίος Έλληνας έμπορος, εξερευνητής και γεωγράφος Πυθέας ο Μασσαλιώτης , ο οποίος εξερεύνησε περί το 300 π.Χ τις θάλασσες της Βόρειας Ευρώπης. Στο βιβλίο του " Περί Ωκεανού και Γής" όπως γράφει ο Καπετα Γιώργος Σπηλιώτης στο έργο του "Πυθιάδα" (2019) η Γροιλανδία αναφέρεται στην 9η Ωδή : " ...μετά απο μέρες φθάσανε στην παγωμένη χώρα, πελώρια παγόβουνα, ακτές με βράχια όλες. Της χάρισε το όνομα " Γραυς-Λαν-Δια ".

Παρά την αναφορά του Πυθέα στη Γροιλανδία, η "επίσημη" ανακάλυψη της ιστορικά θεωρείται ότι έγινε το 982 μ.Χ απο τον Βίκινγκ εξερευνητή Έρικ Θόρβαλντσεν γνωστο και με το προσωνύμιο Ερρίκος ο Ερυθρός λόγω του κόκκινου χρώματος των μαλλιών του. ο οποίος περιγράφεται στα μεσαιωνικά σκανδιναβικά έπη -τις Σάγκας- ως ο ιδρυτής της εγκατάστασης Ευρωπαίων στη Γροιλανδία , γεγονός που επετεύχθη με την μεταφορά Νορβηγών αποίκων στο νησί, οι οποίοι βέβαια παρέμειναν υπόλογοι στη Νορβηγική εξουσία.

Η Συνθήκη Ένωσης του Κάλμαρ, το 1397 μ.Χ η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ένωση των τριών βασιλείων, της Νορβηγίας, της Δανίας και της Σουηδίας υπο έναν μοναδικό μονάρχη, συνιστά ένα κομβικό σημείο στην ιστορική εξέλιξη της Γροιλανδίας, αφού συμπεριελήφθη στην ένωση μαζί με την Ισλανδία και τις Φερόες Νήσους. Η ένωση θα συνεχίσει την πορεία της αν και μετά πολλών εμποδίων λόγω των Σουηδικών επιφυλάξεων ως το 1523 μ.Χ που θα διαλυθεί εν μέρει μετά την ανακήρυξη του Γουσταύου του Α ως βασιλιά της Σουηδίας. Η Νορβηγία και οι αποικίες της και η Γροιλανδία θα παραμείνουν στο βασίλειο Δανίας-Νορβηγίας υπο την ηγεσία του σημαίνοντα βασιλικού οίκου της Ευρώπης Ολντενμπουργκ, ως τη διάλυσή του το 1814. Τότε η Γροιλανδία θα παραμείνει με τη Δανία.

Σε εκείνη την περίοδο ανάγεται το ενδιαφέρον των ΗΠΑ να αποκτήσουν τη Γροιλανδία. Η πρώτη εκδήλωση αυτού του ενδιαφέροντος έγινε στη διάρκεια της Προεδρίας του Άντριου Τζόνσον. Η Αμερική είχε μόλις αγοράσει την Αλάσκα απο τη Ρωσία, και η ιδέα ήταν να αγοραστεί η Γροιλανδία απο τη Δανία που ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση μετά την ήττα της στον δεύτερο Δανο- Ρωσικό πόλεμο το 1864, και να χρησιμοποιηθεί ως ναυτική βάση σε συνδυασμό και με άλλες αγορές Δανέζικων νησιωτικών κτήσεων για τον ίδιο σκοπό. Το Αμερικανικό Κογκρέσο όμως απέρριψε τελικά την ιδέα αυτή και η αγορά δεν πραγματοποιήθηκε τότε.

Όμως το Αμερικανικό ενδιαφέρον για την απόκτηση της Γροιλανδίας δεν έπαψε να υπάρχει . Έτσι το 1910 στη διάρκεια της Προεδρίας του Ουίλιαμ Ταφτ το ενδιαφέρον αυτό αναζωπυρώθηκε με το σκεπτικό αφενός ότι η γεωγραφική θέση της Γροιλανδίας μεταξύ της Βόρειας Αμερικής και της Ευρώπης ήταν σημαντική, αφετέρου ότι ο ορυκτός της πλούτος που είχε ήδη αρχίσει να ανακαλύπτεται ήταν πολύτιμος για την πολεμική βιομηχανία των ΗΠΑ. Οι δύο πλευρές - Δανία και ΗΠΑ- άρχισαν τις συζητήσεις με αντικείμενο την αγορά της Γροιλανδίας η την ανταλλαγή με εδάφη των ΗΠΑ στις Φιλιππίνες. Όμως ο επικείμενος Α' Παγκόσμιος Πόλεμος όπως ήταν φυσικό, προσέλυσε το ενδιαφέρον όλων με αποτέλεσμα οι συζητήσεις να εγκαταλειφθούν χωρίς αποτέλεσμα.

Την περίοδο του Μεσοπολέμου το καθεστώς της Γροιλανδίας θα αποτελέσει την αιτία για την αρχική διαμόρφωση της αρχής της δεσμευτικής ισχύος των μονομερών δηλώσεων στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου, μιας σημαντικής αρχής που θα διαμορφωθεί τελικά μετά απο χρόνια με αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης η κυριότερη απο τις οποίες ήταν η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στις υποθέσεις Αυστραλία κατά Γαλλίας και Νέα Ζηλανδία κατά Γαλλίας για τις πυρηνικές δοκιμές της Γαλλίας το 1974.

Στις 19 Ιουνίου του 1931 η Νορβηγία εξέδωσε διάταγμα σύμφωνα με το οποίο διεκδικούσε την κυριαρχία τμημάτων της Ανατολικής Γροιλανδίας. Η Δανία προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο Διαρκούς Δικαιοσύνης της Κοινωνίας των Εθνών υποστηρίζοντας ότι εκείνη έχει την κυριαρχία ολόκληρης της Γροιλανδίας και προσθέτοντας ότι η διεκδίκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων επι της Γροιλανδίας απο την Νορβηγία ήταν αβάσιμη καθ ότι ο υπουργός Εξωτερικών της Νορβηγίας Ιλεν είχε δώσει διαβεβαιώσεις στη Δανία για την ορθότητα και ισχύ των απόψεων της σχετικά με τα πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα της επι της Γροιλανδίας. Αν και η Νορβηγία ισχυρίστηκε ότι ο κ. Ιλεν δεν είχε την εξουσία να δεσμεύσει την Νορβηγική Κυβέρνηση με την δήλωση του αυτή, το Δικαστήριο με ψήφους 12 υπέρ και 2 κατά απεφάνθη ότι η Δανία είχε κυριαρχικά δικαιώματα επί του Συνόλου της Γροιλανδίας δεχόμενο την ισχύ της δήλωσης Ιλεν αφού ο ίδιος ήταν ως

Υπουργός Εξωτερικών πρόσωπο σε υπεύθυνη θέση με αρμοδιότητες και η δήλωση του έγινε *erga omnes*. Η Νορβηγία απέσυρε τελικά το αίτημα της.

Στο μεταξύ ενδιαφέρον για τη Γροιλανδία επιδεικνύει και η νέα Σοβιετική Ένωση η οποία αγόρασε και απο τη Δανία και πο τη Σουηδία αρκετά εδάφη με αποτέλεσμα την παροχή άνθρακα σε πολλές απο τις Βόρειες Κοινότητες της γεγονός που της προσέδωσε σημαντικά πλεονεκτήματα ενόψει του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Βέβαια το ενδιαφέρον των ΗΠΑ παραμένει αμείωτο ιδιαίτερα μάλιστα αφού έχουν ήδη ανακαλυφθεί στο υπέδαφος της Γροιλανδίας κοιτάσματα κρύολιθου, ενός σπάνιου ορυκτού, σημαντικού για την παραγωγή αεροσκαφών απο τις ΗΠΑ και τον Καναδά.

Η πρόσβαση των Αμερικανών στη Γροιλανδία θα αντιμετωπίσει εμπόδια όταν, στη διάρκεια του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου οι Γερμανία θα καταλάβει τη Δανία. Η Κυβέρνηση του Προέδρου Ρούσβελτ υπογράφει τότε με τον Πρέσβη της κατοχικής Κυβέρνησης της Δανίας στην Ουάσινγκτον μια συμφωνία με βάση την οποία οι ΗΠΑ θα παρείχαν πλήρη προστασία στη Γροιλανδία με την κατασκευή εκεί στρατιωτικών βάσεων και υποδομών, καταδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό την σημασία της Γροιλανδίας στον Αμερικανικό αμυντικό σχεδιασμό. Αν και η κατοχική Κυβέρνηση της Δανίας ήταν αντίθετη με την πρωτοβουλία του πρέσβη της στην Ουάσινγκτον με συνέπεια να τον ανακαλέσει, μετά το τέλος του Πολέμου η νέα κυβέρνηση της Δανίας θα παραχωρήσει το 1951 στις ΗΠΑ το δικαίωμα για την εγκατάσταση στρατιωτικών εγκαταστάσεων με πρώτη την βάση στην περιοχή Κανάκ και στη συνέχεια την αεροπορική βάση της Θούλης. Η στρατηγική σημασία της Γροιλανδίας εδράζεται αφενός στη γεωγραφική της θέση που την τοποθετεί περισσότερο στην πλευρά της Βόρειας Αμερικής ενώ πολιτικά , πολιτιστικά και δημογραφικά είναι συνδεδεμένη με την Ευρώπη και η Γροιλανδική θάλασσα είναι τμήμα του Αρκτικού Ωκεανού που βρίσκεται στα βόρεια της, αφετέρου στο γεγονός ότι σήμερα στα κοιτάσματα της Γροιλανδίας περιλαμβάνονται σπάνια και πολύτιμα μέταλλα όπως το νεοδυμιο το δυσπρόσιο και το σκάνδιο που είναι απαραίτητα για την κατασκευή εξαρτημάτων για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τα κινητά τηλέφωνα τις μπαταρίες των ηλεκτρικών αυτοκινήτων και βέβαια εξαρτημάτων που είναι απαραίτητα στην αμυντική βιομηχανία γενικά και ειδικότερα στην κατασκευή μαχητικών αεροσκαφών. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι η Κίνα που έχει διεθνώς την πρωτοκαθεδρία στην αξιοποίηση και επεξεργασία των ορυκτών των σπάνιων γαιών το 2024 ψήφισε νόμο σύμφωνα με τον οποίο τα στοιχεία των σπάνιων γαιών είναι ιδιοκτησία του κράτους και απαγορεύεται η εξαγωγή τεχνολογιών που χρησιμοποιούνται για την εξόρυξη τους.

Με τα ορυκτά που βρίσκονται στο υπέδαφος της και με τους σημερινούς διεθνείς μετασχηματισμούς κύρια χαρακτηριστικά των οποίων είναι μεταξύ άλλων η γεωπολιτική σημασία των ορυκτών των σπάνιων γαιών και η μετατόπιση του κέντρου βάρους του διεθνούς ενεργειακού συσχετισμού δυνάμεων απο τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας τα εργαλεία και η τεχνολογία για τις οποίες εξαρτώνται κατά πολύ απο τα ορυκτά των σπάνιων γαιών, η Γροιλανδία βρίσκεται στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος με τα Αμερικανικά, τα Ρωσικά, τα Κινέζικα και τα Ευρωπαϊκά μάτια να είναι σχεδόν διαρκώς στραμμένα πάνω της.

Αποδείχθηκε δε προφητικό το Δανέζικο πολιτικό, τηλεοπτικό δράμα Μπόργκεν (2010-2013) το οποίο πραγματεύεται τη στάση της κυβέρνησης της Δανίας σε μια φανταστική ανακάλυψη

πετρελαίου στη Γροιλανδία η οποία την τοποθετεί στο επίκεντρο του ανταγωνισμού ΗΠΑ -Κίνας, καθιστώντας την έτσι γεωπολιτικό μήλο της έριδας μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων.

Ο Πρόεδρος Τραμπ θέλοντας να επαναφέρει την "πρωτοκαθεδρία" των ΗΠΑ στις Διεθνείς εξελίξεις επιμένει στη σημασία της Γροιλανδίας για την πραγματοποίηση αυτού του στόχου. ΚΑι δεν χάνει ευκαιρία να δηλώνει ότι οι ΗΠΑ θέλουν τη Γροιλανδία και θα την αποκτήσουν, αδιαφορώντας για τις αντιδράσεις που οι δηλώσεις του προκαλούν στο Γροιλανδία, τη Δανία την Ευρώπη και όχι μόνο. Το ερώτημα που μέχρι στιγμής είναι αναπάντητο είναι αν θα πετύχει τον στόχο αυτόν και με ποιόν τρόπο.

* Ο Γιώργος Δημητρακοπουλος είναι διεθνολόγος, πρ. Ευρωβουλευτής.